

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA KATIBA NA SHERIA

**MAONI YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA KATIBA NA
SHERIA KUHUSU MUSWADA WA SHERIA YA MAREKEBISHO YA
SHERIA MBALIMBALI NA. 2 WA MWAKA 2022 [*THE WRITTEN
LAWS (MISCELLANEOUS AMENDMENTS) (NO. 2) ACT, 2022*]**

(Kanuni ya 99 (5) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020)

Septemba, 2022

YALIYOMO

SEHEMU YA KWANZA	1
1.0 UTANGULIZI	1
1.1 Maelezo ya Jumla	1
1.2 Namna Kamati Iliyotekeleza Jukumu la Uchambuzi	1
 SEHEMU YA PILI	3
2.0 UCHAMBUZI WA MUSWADA	3
2.1 Maelezo ya Awali	3
2.2 Marekebisho ya Sheria ya Kuzuia Usafirishaji Haramu wa Binadamu, Sura ya 432	4
2.3 Marekebisho ya Sheria ya Kudhibiti na Kupambana na Dawa za Kulevya, Sura ya 95	5
2.4 Marekebisho ya Sheria ya Kanuni ya Maadili ya Viongozi wa Umma, Sura ya 398	7
 SEHEMU YA TATU	9
3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI	9
3.1 Sheria ya Kuzuia Usafirishaji Haramu wa Binadamu, Sura ya 432	9
3.2 Sheria ya Kudhibiti na Kupambana na Dawa za Kulevya, Sura ya 95	9
3.3 Sheria ya Kanuni ya Maadili ya Viongozi wa Umma, Sura ya 398	10
 SEHEMU YA NNE	11
4.0 HITIMISHO	11
4.1 Shukrani	11
4.2 Msimamo wa Kamati Kuhusu Hoja	14

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa **Kanuni ya 99 (5)** ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020, naomba kuwasilisha Maoni ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria Kuhusu **Muswada wa Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali Na. 2 wa Mwaka 2022** [*The Written Laws (Miscellaneous Amendments) (No. 2) Act, 2022*].

Mheshimiwa Spika, Muswada huu ulisomwa Bungeni kwa Mara ya Kwanza katika **Kikao cha Hamsini, Mkutano wa Saba** wa Bunge, tarehe **17 Februari, 2022** kwa mujibu wa masharti ya **Kanuni ya 93 (2)** ya Kanuni za Kudumu za Bunge. Baada ya hatua hiyo, na kwa kuzingatia masharti ya **Kanuni ya 97 (1)** ikisomwa pamoja na **Kanuni 136 (14)** ya Kanuni za Kudumu za Bunge, ulitumia mamlaka yako kuuleta Muswada huu kwenye Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria, ili Kamati iujadili na kuufanyia uchambuzi.

1.2 Namna Kamati Ilivyotekeleza Jukumu la Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Muswada wa Sheria ni sehemu muhimu ya utekelezaji wa majukumu ya Kamati kwa mujibu wa **Kifungu cha 7(1) (b)** cha **Nyongeza ya Nane** ya Kanuni za Kudumu za Bunge. Katika kuteleza jukumu hilo, kama ilivyo desturi, Kamati ilianza uchambuzi wake kwa kupokea na kujadili Maelezo ya Serikali kuhusu maudhui ya Muswada, ambayo

yaliwasilishwa na Mwanasheria Mkuu wa Serikali, Mhe. Jaji Dkt. Eliezer Mbuki Feleshi (Mb.), siku ya Jumatatu tarehe 5 Septemba, 2022.

Mheshimiwa Spika, baada hatua hiyo, kwa mujibu wa **Kanuni ya 97 (2)** ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Kamati ilipokea na kujadili maoni ya wadau walioalikwa katika Mkutano wa Kupokea Maoni ya Wadau (*Public Hearing*) uliofanyika Jumatano tarehe 7 Septemba, 2022. Katika Mkutano huo, Kamati ilipokea maoni kutoka Chama cha Wanasheria Tanganyika (TLS).

Mheshimiwa Spika, nawashukuru kwa dhati kabisa, wadau waliowasilisha maoni yao, ambayo yameongeza mawanda ya Uchambuzi wa Kamati kuhusu maudhui ya Muswada huu.

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA MUSWADA

2.1 Maelezo ya Awali

Mheshimiwa Spika, Muswada wa Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali Na. 2 wa Mwaka 2022 umegawanyika katika Sehemu Kuu Nne. Sehemu ya Kwanza inahusu Msharti ya Utangulizi wakati Sehemu ya Pili hadi ya Nne zinaweka masharti mbalimbali kwa lengo la kufanya marekebisho katika Sheria zifuatazo: -

- a) Sheria ya Kuzuia Usafirishaji Haramu wa Binadamu, Sura ya 432 (*The Anti-Trafficking in Person Act, Cap. 432*);
- b) Sheria ya Kudhibiti na Kupambana na Dawa za Kulevya, Sura ya 95 (*The Drug Control and Enforcement Act, Cap 95*); na
- c) Sheria ya Kanuni ya Maadili ya Viongozi wa Umma, Sura ya 398 (*The Public Leadership Code of Ethics Act, Cap 398*).

Mheshimiwa Spika, marekebisho yanayopendekezwa yana lengo la kuondoa upungufu uliobainika wakati wa utekelezaji wa Sheria hizo. Kamati ilichambua Mapendekezo hayo kwa kufanya tathmini ya kina kuhusu kiwango cha marekebisho yanayofanyika katika pamoja na kufanya upembuzi wa maudhui ya masharti yanayopendekezwa kama ambavyo inafafanuliwa katika aya zinazofuata.

2.2 **Marekebisho ya Sheria ya Kuzuia Usafirishaji Haramu wa Binadamu, Sura ya 432**

Mheshimiwa Spika, marekebisho ya Sheria ya Kuzuia Usafirishaji Haramu wa Binadamu, Sura ya 432 yanapatikana katika Ibara ya 3 hadi Ibara ya 9 ya Muswada. Katika uchambuzi wake, Kamati imebaini kuwepo kwa dosari chache za kiuandishi na kiuchapaji katika Ibara ya 4, 5, 6 na 7. Kamati imeishauri Serikali kufanya marekebisho ya msingi ili kuboresha uandishi wa Muswada huu.

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 9 ya Muswada, inafanya marekebisho katika Kifungu cha 13 cha Sheria Kuu (*Principal Act*) kwa kuipa uwezo Mahakama wa kutoa adhabu kali (*severe penalty*) kwa mtuhumiwa anayerudia kutenda kosa la usafirishaji haramu wa binadamu. Ibara hii inapendekeza kuwa, pamoja na adhabu nyingine zinazotolewa katika Sheria Kuu, iwapo mtu atarudia kutenda kosa, Mahakama imtoze faini isiyopungua shilingi milioni mia moja na isiyozidi shilingi milioni mia mbili kwa kosa la pili au makosa yanayojirudia.

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia aina ya makosa yanayopatikana katika vifungu mbalimbali vya Sheria hii, Kamati ilishauri Serikali kuweka adhabu ya juu kabisa kwa mtu anayerudia makosa kuwa kifungo cha maisha. Mapendekezo haya yalilenga kuweka masharti yenye adhabu kali zaidi kwa wahusika wa makosa ya usafirishaji haramu wa binadamu.

Hata hivyo, baada ya majadiliano ya kina kuhusu mapendekezo hayo, Kamati ilikubaliana na Serikali kwamba adhabu

inayopendekezwa katika Muswada ibaki kama ilivyo kwa sababu Mahakama inapewa mamlaka ya kutoa adhabu ya juu zaidi kwa mkosaji wa mara ya pili kama nyongeza ya adhabu iliyotolewa kwenye vifungu vingine vya Sheria hiyo.

2.3 Marekebisho ya Sheria ya Kudhibiti na Kupambana na Dawa za Kulevya, Sura ya 95

Mheshimiwa Spika, marekebisho ya Sheria ya Kudhibiti na Kupambana na Dawa za Kulevya, Sura ya 95 yanapatikana katika Ibara ya 10 hadi Ibara ya 16 ya Muswada. Baadhi ya masuala yaliyobainika katika uchambuzi ni pamoja na kukosekana kwa tafsiri na maana za maneno yaliyotumika katika masharti yanayopendekezwa, na hivyo basi Serikali imeshauriwa kufanya marekebisho ya kiuandishi katika Ibara ya 11, 14 na 16.

Mheshimiwa Spika, Kamati imefanya uchambuzi wa maudhui na kutoa mapendekezo mahsusi katika masharti ya Ibara nyingine za Muswada zinazofanya marekebisho katika Sheria hii. Kwa kiasi kikubwa, Serikali imezingatia ushauri na mapendekezo yaliyotolewa na vilevile Kamati imekubaliana na Serikali kwamba baadhi ya masharti yatabaki kama yanavyopendekezwa na Muswada.

Mheshimiwa Spika, katika Ibara ya 13 Mathalani, Muswada unapendekeza kukifuta na kukiandika upya Kifungu cha 32 cha Sheria Kuu (*Principal Act*). Masharti mapya yanyopendekezwa, yanawapa Mamlaka ya Kuzuia na Kudhibiti Dawa za Kulevya, uwezo na madaraka ya kukamata, kupekua na kuchunguza

makosa chini ya Sheria hiyo. Aidha, masharti mapya yanapendekeza kwamba, maafisa wa Mamlaka hiyo katika kutekeleza majukumu hayo chini ya Sheria hii, watambuliwe kisheria sawa na mamlaka ya Maafisa wa Polisi chini ya Sheria ya Mwenendo wa Makosa ya Jinai au mamlaka ya Maafisa forodha chini ya Sheria ya Forodha.

Mheshimiwa Spika, Ibara 13 pia inaweka masharti katika Kifungu Kipya cha 32 (4) na Kifungu Kipya cha 32 (5) ambavyo kwa pamoja, vinaipa Mamlaka uwezo wa kuanzisha mahabusu zake, na masharti ya kumuweka mtu kizuizini kwa kuzingatia taratibu zilizowekwa katika sheria nyingine kabla ya mtuhumiwa kufikishwa Mahakamani. Katika uchambuzi wake Kamati ilihoji Serikali iwapo kuna ulazima wa kuwa na mahabusu zinazojitegemea kwa mujibu wa sheria hii, na iwapo Serikali ina rasilimali za kutosha za kuendesha mahabusu hizo. Hoja hii ilijengwa kwa kuzingatia kuwa, bado Serikali ina changamoto ya kuzihudumia mahabusu zilizopo.

Mheshimiwa Spika, baada ya mjadala mrefu na wa kina, Kamati imekubaliana kimsingi na Serikali kwamba masharti hayo yabaki kama ambavyo Muswada unapendekeza. Moja kati ya mambo mahsusi ambayo yamezingatiwa na Kamati katika kukubaliana na Serikali katika jambo hili, ni njema iliyoonyeshwa na Serikali katika kuhakikisha kwamba mnyororo wa udhibiti wa ushahidi (*the chain of custody*) tangu pale mtuhumiwa anapokamatwa hadi anapofikishwa Mahakamani, haukatiki. Aidha, muafaka baina ya Kamati na Serikali ulijikita katika

kuiruhusu Serikali kuwa na namna ya upekee wa kushughulika na watuhumiwa wa makosa ya dawa za kulevya.

Mheshimiwa Spika, ni ukweli usiopingika kwamba biashara ya dawa za kulevya ni haramu, na madhara katika jamii ni makubwa. Hivyo mapendekezo ya Serikali, iwapo yatasimamiwa kwa weledi na kwa uadilifu, yanaweza kuwa njia mojawapo ya kuongeza ufanisi wa mapambano dhidi ya biashara hiyo.

2.4 **Marekebisho ya Sheria ya Kanuni ya Maadili ya Viongozi wa Umma, Sura ya 398**

Mheshimiwa Spika, Marekebisho ya Sheria ya Kanuni ya Maadili ya Viongozi wa Umma, Sura ya 398 yanapatikana katika Ibara ya 17 hadi Ibara ya 23 ya Muswada. Katika uchambuzi wake, Kamati imebaini mambo kadhaa katika Ibara hizo na Serikali imeshauriwa ipasavyo.

Mheshimiwa Spika, napenda kulitaarifu Bunge lako kwamba, kwa sehemu kubwa Kamati imekubaliana na mapendekezo ya Serikali, isipokuwa katika maeneo machache. Moja kati ya eneo ambalo imeshauri Serikali kutafakari, ni maudhui yanayopatikana katika **Ibara ya 20**. Ibara hiyo inapendekeza kurekebisha Kifungu cha 11 (2) cha Sheria kwa kuongeza mali zinazopaswa kutamkwa katika tamko la mali na madeni ikiwemo vifaa vya nyumbani na vitu binafsi (*household goods and personal effects for private use*) katika Kifungu cha 11 (2) (b). Kwa uchambuzi uliofanywa na Kamati, masharti haya yanaweza kuleta

changamoto katika utekelezaji wake kwa sababu ya ugumu wa kubainisha na kuainisha vitu hivyo.

Mheshimiwa Spika, napenda kulitaarifu Bunge lako tukufu kwamba, baada ya majadiliano ya kina, Serikali imeona mantiki ya hoja ya Kamati, na hivyo basi imekubali kufuta masharti hayo.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI

3.1 Sheria ya Kuzuia Usafirishaji Haramu wa Binadamu, Sura ya 432

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi wake, Kamati imebaini kwamba baadhi ya adhabu zinazopendekezwa na Muswada pia zina lengo la kuzuia makosa chini ya sheria hii hasa kwa wakosaji wanaorudia makosa. Aidha, kwa kuzingatia kwamba tafiti zinaonesha kwamba waathirika wakubwa wa usafirishaji haramu wa binadamu ni wanawake na watoto, ni vyema Serikali ikafanya tafiti za kina na kupendekeza adhabu kali zaidi kwa lengo la kuzuia usafirishaji haramu wa binadamu ili kuyalinda makundi haya.

3.2 Sheria ya Kudhibiti na Kupambana na Dawa za Kulevya, Sura ya 95

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia kwamba nchi yetu ipo katika vita vikali dhidi ya mtandao wa biashara ya dawa za kulevya, mapendekezo mbalimbali yanayoletwa na Muswada huu muhimu katika kuchochea juhudi za Serikali katika udhibiti wa biashara hiyo. Hata hivyo, Kamati inashauri kwamba, katika mahabusu ambazo zinaanzishwa katika mapendekezo ya Muswada huu, Serikali ihakikishe inaweka masharti kwamba watuhumiwa watapata haki zote za msingi, na kupata ulinzi wanaostahili kwa mujibu wa wa Sheria za nchi na HakiJinai.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa sheria inayorekebishwa inatumika Tanzania Bara peke yake, Kamati inaendelea kusesitiza

na kuishauri Serikali ishirikiane na Serikali ya Mapinduzi Zanzibar katika jitihada za kupambana na biashara ya dawa za kulevya. Aidha, Kamati inaendelea kuisisitiza Serikali kwamba, Mamlaka ya Kudhibiti na Kupambana na Dawa za Kulevya iendeleo kushirikiana kwa karibu na vyombo vingine vya ulinzi na usalama ili kuongeza ufanisi wa mapambano dhidi ya biashara hiyo.

3.3 Sheria ya Kanuni ya Maadili ya Viongozi wa Umma, Sura ya 398

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa Muswada huu unaweka masharti ambayo yanahusu masuala ya maadili ya viongozi wa umma, ni vyema Sekretarieti ya Maadili wa Viongozi wa Umma ikatoa elimu kwa viongozi hao kuhusu masuala yanayowahusu.

SEHEMU YA NNE

4.0 HITIMISHO

4.1 Shukrani

Mheshimiwa Spika, nawashukuru kwa dhati Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria, ambao katika kutekeleza majukumu yao kikatiba, walichambua, kujadili, na kutoa maoni mbalimbali kwa lengo la kuboresha maudhui ya Muswada huu. Kwa kutambua mchango wao, naomba majina yao yaingie katika Taarifa Rasmi za Bunge kama ifuatavyo: -

1. Mhe. Najma Murtaza Giga, Mb.	Makamu
2. Mhe. Abdullah Ali Mwinyi, Mb.	Mjumbe
3. Mhe. Emmanuel Adamson Mwakasaka, Mb.	Mjumbe
4. Mhe. Wanu Hafidh Ameir, Mb.	Mjumbe
5. Mhe. Edward Olelekaita Kisau, Mb.	Mjumbe
6. Mhe. Zainab Athman Katimba, Mb.	Mjumbe
7. Mhe. Lemburis Saputu Mollel Noah, Mb.	Mjumbe
8. Mhe. Asha Abdullah Juma, Mb.	Mjumbe
9. Mhe. Omar Ali Omar, Mb.	Mjumbe
10. Mhe. Suma Ikenda Fyandomo, Mb.	Mjumbe
11. Mhe. Salum Mohammed Shaafi, Mb.	Mjumbe
12. Mhe. Ahmed Juma Ngwali Dedi, Mb.	Mjumbe
13. Mhe. Agnesta Lambert Kaiza, Mb.	Mjumbe
14. Mhe. Yahaya Omary Massare, Mb.	Mjumbe

15. Mhe. Jacqueline Ngonyani Msongozi, Mb.	Mjumbe
16. Mhe. Hussein Nassor Amar, Mb.	Mjumbe
17. Mhe. Khadija Shaaban Taya, Mb.	Mjumbe
18. Mhe. Luhaga Joelson Mpina, Mb.	Mjumbe
19. Mhe. Rashid Abdallah Shangazi, Mb.	Mjumbe
20. Mhe. Jonas Van Zeeland, Mb.	Mjumbe
21. Mhe. Rashid Abdalla Rashid, Mb.	Mjumbe
22. Mhe. Boniphace Nyangindu Butondo, Mb.	Mjumbe
23. Mhe. Mohamed Lujuo Monni, Mb.	Mjumbe

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia kwamba baadhi ya Wabunge ambao walikuwa Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria wakati wa Uchambuzi wa Muswada huu, sasa ni Wajumbe wa Kamati nyingine, sina budi kuwashukuru sana kwa mchango wao ambao ni sehemu ya Taarifa hii. Wajumbe hao ni: -

1. Mhe. Agnes Elias Hokororo, Mb.
2. Mhe. Joseph Anania Tadayo, Mb.
3. Mhe. Ng'wasi Damas Kamani, Mb.
4. Mhe. Elibariki Immanuel Kingu, Mb.

Mheshimiwa Spika, naomba nichukue fursa hii kukushukuru kwa dhati wewe binafsi, ukisaidiwa na Naibu Spika kwa kuliongoza vema Bunge hili na kwa namna ambavyo umeipa Kamati ushirikiano. Ushauri wako na maelekezo yako vimekuwa ni nyenzo muhimu katika ufanisi wa utekelezaji wa majukumu ya kila siku ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria.

Mheshimiwa Spika, namshukuru Mwanasheria Mkuu wa Serikali, Mhe. Jaji Dkt. Eliezer Feleshi, akisaidiwa na Mwandishi Mkuu wa Sheria wa Serikali (CPD) Ndg. Onorius Njohole kwa ushirikiano ambao wameipatia Kamati wakati wa uchambuzi wa Muswada. Aidha, nawashukuru watendaji wote chini ya Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali, na watendaji wa taasisi ambazo zinatekeleza Sheria mbalimbali zinazorekebisha na Muswada huu, ambao kwa namna moja au nyingine wamehusika katika kuandaa mapendekezo ya Muswada pamoja na Jedwali la Marekebisho.

Mheshimiwa Spika, kipekee niwashukuru Watumishi wa Ofisi ya Bunge chini ya uongozi wa Katibu wa Bunge, Ndg. Nenelwa J. Mwihambi, *ndc*, kwa uratibu wa shughuli za Kamati hadi kukamilika kwa taarifa hii. Namshukuru Mkurugenzi wa Kamati za Bunge, Ndg. Athuman Hussein, *ndc*, akisaidiwa na Mkurugenzi Msaidizi, Ndg. Gerald Magili, kwa kusimamia utendaji wa Kamati mbalimbali za Bunge.

Mheshimiwa Spika, mwisho lakini sio kwa umuhimu, nawashukuru Watumishi wa Bunge ambao wanaunda Sekretarieti ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria kwa kuratibu vikao vya Kamati na kutoa ushauri wa kitaalam wakati wa Uchambuzi wa Muswada hadi kukamilika kwa taarifa hii. Watumishi hao ni Ndg. Elihaika Mtui, Ndg. Yona Kirumbi, Ndg. Thomas Shawa, Ndg. Ludovick Ringia na Ndg. Thuwaiba Jumbe wakisaidiwa na Ndg. Theresia Jacob.

4.2 Msimamo wa Kamati Kuhusu Hoja

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema hayo, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria, inalishauri Bunge lako tukufu kuujadili, kuukubali na kuupitisha **Muswada wa Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali Na. 2 wa Mwaka 2022** [*The Written Laws (Miscellaneous Amendments) (No, 2) Act, 2022*] pamoja Marekebisho yake, kama ulivyowasilishwa na Mtoa Hoja.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha na ninaunga mkono hoja.

Dkt. Joseph Kizito Mhagama, Mb.

MWENYEKITI

Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria

14 Septemba, 2022